

TARTU UNIVERSITET

Fakultet for Kunst og Humaniora

College for fremmedsprog og kulturer

Afdeling for
skandinavistik

Dansk sprog og
litteratur

Døden i H.C. Andersens eventyr

Bachelorprojekt

Viktorija Kolessova

Vejleder: Nicholas Hedegaard Mikkelsen

Tartu

2018

Forkortelser

ADL – Arkiv for Dansk Litteratur

DDO – Den Danske Ordbog

SDU – Syddansk Universitet

Indhold

Forkortelser	2
Indledning	4
2. Redegørelse	7
2.1. H.C.Andersens forfatterskab	7
2.2. H.C.Andersens barndom og eventyr	9
2.3. Forklaring af analysemetoder	14
2.3.1. Tekstanalyse, analysemodellen af skønlitteratur	14
2.3.2. Biografisk analyse, biografismen	15
3. Analyse	17
3.1. Engelen (1843)	17
3.1.1. Tekstanalyse af "Engelen"	18
3.1.2. Biografisk analyse af "Engelen"	21
3.2. Den lille Pige med Svovlstikkerne (1846)	22
3.2.1. Tekstanalyse af "Den lille pige med svovlstikkerne"	23
3.2.2. Biografisk analyse af "Den lille pige med svovlstikkerne"	24
3.3. Historien om en moder (1848)	26
3.3.1. Tekstanalyse af "Historien om en Moder"	27
3.3.2. Biografisk analyse af "Historien om en Moder"	28
3.4. Barnet i Graven (1859)	29
3.4.1. Tekstanalyse af "Barnet i Graven"	29
3.4.2. Biografisk analyse af "Barnet i Graven"	29
3.5. Opsummering	30
4. Diskussion	32
5. Perspektivering	33
Konklusion	35
Resümee	36
Litteratur	37

Indledning

For min bacheloropgave har jeg valgt Hans Christian Andersens forfatterskab, hvor vil jeg undersøge døds emne. Mit formål er at finde ud hvilket syn på døden kommer til udtryk i H.C.Andersens eventyr og at finde ud hvordan beskriver han døden. Et af grundtemaer i H.C.Andersens forfatterskab er døden, pga. det tager jeg nemlig dette emne til overvejelse. Jeg synes at et sådant fænomen som døden indtager en vigtig rolle i forfatterens værker og derfor finder jeg at min opgave er interessant fra et akademisk synspunkt og den kunne være et god grundlag for yderligere analyse af H.C.Andersens forfatterskab.

Desuden har jeg en stor interesse for H.C.Andersens eventyr, for jeg har læst dem i min barndom. Jeg er glad at jeg kan læse dem nu på oprindelig sprog med en helt anden tilgang.

Jeg har valgt nemlig genren *eventyr* til min opgave fordi de læses nemt for deres enkel struktur. Andersen skrev omkring 200 eventyr, hvilket giver et godt valg til analyse. Selvom jeg vil bruge kun 4 eventyr, da kan gøres en mere grundig analyse ved brug af et større antal eventyr. Derudover var det i form af eventyr, Andersen viste sig som forfatteren bedst. Han var meget opmærksom på eventyr, hvilket indebærer, at alle hans fortællinger, ligesom temaer i eventyr var meget gennemtænkt.

Mine data er selv H.C.Andersens eventyr, som er forbundet med døden. Jeg vil tage til min analyse de eventyr hvor døden forekommer: "Engelen", "Den lille Pige med Svovlstikkerne", "Historien om en Moder" og "Barnet i Graven". Eventyrene placeres i stigende rækkefølge, som tillader at følge ændringer i dødsbeskrivelse og ændringer i H.C.Andersens syn på døden, hvis der findes nogle. Anden kilde er H.C.Andersens selvbiografi, fordi Andersen har selv sagt at der er ikke bedste nøgle til forståelsen af hans eventyr end hans liv. Jeg vil også bruge H.C.Andersen forskernes værker, de

centrale værk vil være “Studier i H.C.Andersens fortællekunst” af Niels Kofoed, “H.C.Andersen og hans Eventyr” af Hans Brix, russiske bog ” Hans Kristian Andersen. Biografiya pisatelya”¹ af Ljudmila J. Braude og den russiske oversættelse af “H.C. Andersen: levnedsløb, digtning, personlighed” af Bo Grønbech.

I afsnit 2 vil jeg redegøre for H.C.Andersens forfatterskab. Jeg vil give et overblik over hvem er H.C.Andersen, hvad havde han skrevet og hvilke genre gjorde ham verdensberømt. Efter det vil jeg dække de emner, nemlig døden, som findes i Andersens værker.

I dette afsnit vil jeg også forklare to analysemetoder, som bruges til min opgave. Jeg vil fortælle hvordan passer de metoder til min analyse og hvordan vil jeg bruge dem.

For det første vil jeg bruge *tekstanalytisk metode*, nemlig analysemodellen af skønlitteratur, som består af forskellige punkter, f.eks. komposition, synsvinkel, miljø, personer, men jeg vil tage til overvejelse kun symboler, holdninger og budskab. Jeg vil fokusere på dødsbeskrivelse, dvs. jeg vil analysere hvilke ord bruger Andersen for at beskrive døden og hvilke stemning giver denne beskrivelse til læseren.

Den anden metode, som kaldes *biografisk metode*, undersøger forfatterens liv. Jeg vil analysere H. C. Andersens forskernes værk, som omfatter Andersens biografi og som viser forholdet mellem forfatterens liv og hans forfatterskab. Desuden vil jeg undersøge Andersens forskernes litteratur som kunne give nogen nøgle til forståelse om hvad er der nemlig som påvirkede Andersens opfattelse af døden. Jeg vil forklare, på hvilken levetid hver af eventyrene blev skrevet, og hvor meget adskilles dødsopfattelse i visse perioder af Andersens liv.

¹ da. “Hans Christian Andersen. Forfatterens biografi”

I afsnit 3 vil jeg kort beskrive den del af hans forfatterskab, som jeg vil beskæftige mig med, nemlig eventyr. Jeg vil skrive analysen med hensyn på de metoder, som jeg vil beskrive i afsnit 2. Jeg vil tage hvert eventyr og analysere det ved brug af tekstanalytisk og biografisk metoder. Analysen af hver eventyr vil blive kort opsummeret, og til sidst vil jeg give en lille oversigt over den som jeg har fået gennem min analysedel. Med hensyn på døden, vil jeg analysere, hvad er der fælles og hvad er der anderledes i disse 4 eventyr.

I afsnit 4 vil jeg diskutere min analyse fra biografisk metodens synspunkt. Jeg vil forsøge at finde ud hvilke begivenheder i hans liv kunne påvirke fremstilling af døden i hans eventyr.

I næste afsnit vil jeg perspektivere til andre forfatterens værk som har lignende syn på døden og vil give nogle forslag til hvordan kunne min opgave udvikles.

I afsnit 6 konkluderer jeg de indsamlede oplysninger.

2. Redegørelse

I dette afsnit fortæller jeg om H.C.Andersens barndom, hans forældre og hvad som var kilden til hans udtømmelige fantasi. Her giver jeg også et overblik over hvad indgår i Andersens forfatterskab og hvad er hans eventyrenes hemmelighed.

2.1. H.C.Andersens forfatterskab

H. C. Andersen er verdensberømt danske forfatter. Han var født den 2. april 1805 i Odense og døde den 4. august 1875 i København (Mortensen 2001). Selvom han er velkendt kun af hans eventyrene, de er ikke de eneste, som han skrev. Forfatteren viste sit litterære talent i næsten alle genrer (Grønbech 1979: 125). I hans forfatterskab kan man læse digte, teaterstykker, romaner og noveller, selvbiografier, rejseskildringer og drama (Mylus 2016).

Andersens forfatterskab kan opdeles til tre perioder (Nielsen 1963: 49):

- 1) en tilløbenes tid: Andersen tvinger sig selv til at skrive, men med den store drama *Agnete og Havmanden* (1834) afslutter han sine ungdomsskrifterne;
- 2) en gennembrudstid: Andersen skriver den første roman *Improvisatoren* (1835) og det første eventyrhæfte *Eventyr fortalte for børn* (1835);
- 3) en kulminationstid: Andersen skriver den sidste roman *Lykke-Peer* og den sidste eventyrsamling *Nye Eventyr og Historier*.

Ifølge Grønbech, efter offentliggørelsen af det første bind af eventyr, blev Andersen meget populær blandt børnene. Barnet opfatter historien bogstaveligt, men voksen kan se dybere ind historien, derfor vil Andersen at hans eventyr ikke var rettet kun mod børn. Hans indser at gennem eventyr

kan han også opnå voksne. Derfor offentliggør han de næste hæfter af eventyr "*Nye Eventyr*", "*Historier*" og "*Nye Eventyr og Historier*", der var mere rettet mod voksen publikum (Grønbech 1979: 169).

Samlingen af *Nye eventyr* har fået en positiv reaktion fra både læsere og de danske aviser, hvoraf den ene skrev at enhver samling af eventyr udtrykkes uden nogle anbefalinger, for Andersens eventyr er elsket af alle (Braude 1971: 112).

Grønbech skriver, at Andersens romaner i dag er ikke så populære som eventyr. Grunden til det kunne være at romanens skrivning var ikke Andersens stærkest side, strukturen af roman passer ikke til ham. Alle hans beskrivelserne, hverken af natur eller det der sker på gaden, omkring ham var meget detaljerede. Dette skrivestil passede for eventyr, som er almindelig korte, men det var ikke godt for lange romaner. En anden grund er forfatterens store interesse for sig selv og til det som han skriver, derfor i romanen kunne hans personlige forhold til karakteren eller begivenheden eller minderne fra forfatterens liv pludselig forekomme, og det kan ses i næsten alle romaner. Kun i to af hans romaner, *Improvisatoren* og *Lykke-Peer*, han var i stand til at undgå at beskrive sin egen skæbne (Grønbech 1979: 136-37).

Efter Johan de Mylius, de centrale temaer i H.C.Andersens forfatterskab er natur, det religiøse, kærlighed, poesi, barndom, skift til voksenalder og død. Fra begyndelse til slutning af Andersens forfatterskab, døden er et hovedtema. Døds emne kan ses allerede i Andersens første digte "Det døende barn", som var skrevet i 1827. I ungdomsdigtning afspejles der også døden og den er fascineret. I den senere del af Andersens forfatterskab er døden ofte forbundet med fødsel eller genfødsel, samt med forløsning, den store forvandling og ende (Mylius ADL).

Ifølge N. Kofoed H.C.Andersens ungdomslyrik kredser omkring døden og kærligheden, som er tæt forbundet med hinanden. Nemlig disse emner afspejles i eventyrene med en tragisk slut (Kofoed 1967: 179).

Mange forskere har undersøgt H.C.Andersen. I forordet til Bo Grønbechs bog i den russisk oversættelse "Hans Christian Andersen: levnedsløb, digtning og personlighed" sammenfatter D. Aleksandrov forskning om H.C.Andersen siden 1950'erne indtil slutningen af 1970'erne. Forskere om H.C.Andersen har ydet et stort bidrag til Andersenske studier. Hvad angår de anvendte metoder, forskernes arbejde i 1965-1980 kan godt deles i tre grupper:

- 1) undersøgelsen er baseret på strukturalistisk metode;
- 2) undersøgelsen gælder psykoanalytisk kritik;
- 3) undersøgelsen bruger kritisk-biografisk metode.

D. Aleksandrov synes at de værker som tilhører til den første gruppe har utrolig resultater. Han mener at forskere, der udfører et godt stykke arbejde, kommer til et tydeligt banalt resultat. Hvad angår Grønbech, bruger han kritisk-biografisk analyse, som synes at opnå større resultater end de samtidige forskernes værker (her mener forfatteren arbejdet i 1965-1980 årene) (Grønbech 1971: 7).

2.2. H.C.Andersens barndom og eventyr

I perioden 1835-1872 skrev Andersen i alt omkring 200 eventyr. Andersens første eventyrsamling var *Eventyr fortalte for børn* (1835-42), efter kom ud *Nye Eventyr* (1843-48), *Historier* (1852-53) og *Nye Eventyr og Historier* (1858-72) (L. T. Andersen 2015).

Hvad er egentlig et eventyr? Ifølge DDO (2017) ordet *eventyr* – kommer via nedertysk *eventure* og fransk *aventure* fra det middelalder latinske ord *adventura*, som betyder 'hændelse', afledt af *advenire* 'ankomme, ske'. Der

er to mest vigtige typer af eventyr – folke- og kunsteventyr. I H. C. Andersens forfatterskab findes der mere kunsteventyr end folkeeventyr. I sin bog ”Studier i H. C. Andersens fortællekunst” skriver N. Kofoed at der findes ikke nogen bestemt definition for eventyrs betydning, og der eksisterer heller ikke teorien om eventyr motivers forklaring. Eventyrene kan bestå af forskellige motiver, som danne en sammenhængende helhed (Kofoed 1967:154).

En nær ven af forfatter, H. C. Ørsted, har sagt at eventyrene ville gøre Andersen udødelige (Mylius 2016), og han har ret i det. Andersens eventyr er i stor efterspørgsel også i dag, og interessen i H.C.Andersen som forfatteren vokser.

Andersens har indgået i verdenslitteratur. Århundreder senere læses hans fortællinger stadig af voksne og børn over hele verden. Her opstår et spørgsmål, hvad er det særligt ved Andersens eventyr og hvordan hans fortællinger adskiller sig fra de andre eventyr, til eksempel folkeeventyr? For det første, ifølge Grønbech, gælder det detaljer, og nemlig beskrivelse af personerne og miljøet. Hvis i folkeeventyr er opmærksomhed ikke betalt til detaljerne, da Andersen derimod beskriver karaktererne såvel som miljøet meget nøjagtigt, sandfærdigt og vigtigst af alt, med mange detaljerne, og derudover mennesker i eventyr får individualitet. Med hjælp af detaljer skildrer Andersen folk som de er i det almindelige liv, og gør personerne og miljøet levende, han giver dem sådan karakteristik som er iboende til almindelige mennesker og man kan godt genkende sig selv i beskrivelsen af nogen person, og det giver en bestemt charme til Andersens eventyr (Grønbech 1979: 171).

Grønbech mener at det lykkes for Andersen at formidle en karakteristik meget kort, som f.eks beskrivelsen af en gammel heks i *Fyrtøjet*: *hun var så ækel, hendes underlæbe hang hende lige ned på brystet.*

For det andet angår det konstruktionen af eventyr. Fortællingen er fuld af detaljer, Andersen var meget kræsen for detaljerne i eventyrene.

Begivenheder følger hurtigt efter hinanden og alle handlingerne er placeret i den rigtige rækkefølge. Hvert ord i Andersens eventyr er gennemtænkt, og der findes ingen overflødig ord. Men i folkeeventyr er handlingen baseret på den sædvanlige eventyrs mønster, som fx i *Fyrtøjet* - efter mange forhindringer får soldaten til sidst det, han ønsker - prinsessen og kongeriget. Begivenheder er ikke sat i en bestemt rækkefølge og selv fortællingsform er meget vag (Grønbech 1979: 171). Det er hvad der adskiller Andersens eventyr af de almindelige folkeeventyr.

Og da fortsætter Grønbech. Selvom Andersen fortsætter folkeeventyrenes traditioner, kunne han dog komme ud af folkeeventyrs fortællingsskema. Eventyrenes hemmelighed findes ud over alle ovenstående i Andersens talent til at holde en balance mellem virkelighed og fiktion (Grønbech 1979: 174-75).

Og den sidste, men ikke mindste efter Mylius mening: i modsætning til de moderne børnebogsforfattere adskiller Andersen sig ved at han viser børnene hele livets sværhedsgrad, nemlig med afsløring af døds emne. Men de fleste moderne forfattere anser sådanne indsigter for at være chokerende for børn. Andersens eventyr har ikke den traditionel lykkelig slutning, som er karakteristisk for de fleste eventyr, tværtimod, hans eventyr med døds emne slutter tragisk (Mylius 2005: 310). Men der findes, ifølge L. Braude, mindst to forfattere, som fortsætter med Andersens tradition: en svensk forfatter Astrid Lindgren og en finlandssvensker Tove Jansson, begge to har fået international børnebogspris, H.C. Andersen-medaljen (Braude 1971: 163). Begge forfattere er ikke mindre populære blandt moderne læsere.

For at få bedst forståelse af eventyrene, skal man have viden om H.C.Andersens biografi. Som han har selv sagt, der er ikke bedste nøgle til forståelsen af hans eventyr end hans liv.

Som har nævnt ovenfor, Andersen var født i Odense i en fattig familie. Efter Johan de Mylius, drengens moder var vaskekonen og havde en uægte barn, og var selv født uden ægteskab. Både Andersens far og farfar var skomagerne. Andersen ønskede ikke at tilhøre til dette lav classesamfund, han forskønnede virkeligheden for at undgå fattigdommens skam og forsøgte at skjule dette virkelig billede af familiens liv (Mylius, ADL).

Hvad angår Andersens oprindelsessted, var de fleste borgere i Odense fattige. Fattigdom omringede Andersen overalt (Braude 1971: 6). Braude fortæller at fra barndommen så drengen kun fattigdom, hans faders og moders hænder pegede på det hårde arbejde som de skulle gøre for at tjene til sit brød. Fattigdom var som om en særskilt verden, hvor der findes også glæder, og drengen var i stand til at bemærke, ved første øjekast enkle, men samtidig usædvanlige ting. Disse indtryk har påvirket den fremtidige historiefortællerens senere værk (Braude 1971: 7).

I barndommen hørte Hans mange folkeeventyr, som gav ham ideér for hans første egne eventyrene (Mylius 2016). Drengens livlig fantasi skabtes også fra legender, til eksempel legender om byen Odense, hvor drengen var født og boet indtil han flyttede til København, om de ædle damer, grusomme røvere, biskoppens hustru osv. (Braude 1971: 9-10).

Ikke kun legender var kilden til drengens fantasi, men også de bøger som Andersens far læst for den lille (Braude 1971: 11). Selvom drengens far var fattig og ikke havde nogen uddannelse, han var meget begavet, og en stor boglæseren (Braude 1971: 8). Ligesom hans far, Andersen elskede at læse bøger. Hans yndlingsforfattere var Shakespeare, Goethe og Schiller. Hans forfatterskab kunne også påvirkes af tyske romantikerne, såsom Chamisso og Hoffmann og ikke mindst af danske romantikerne, især Oehlenschläger. Da han engang blev kaldt forfatteren, hans ønske at skrive steg, fra dette øjeblik at være forfatteren blev hans mål i livet (Braude 1971: 18).

Med eventyrene viser forfatteren den sociologiske side, de samfundsproblemer: i *Skyggen* forekommer videnskabens, præsteriets og kunstens figurer, i stor antal af hans eventyr skildrer han en stor forskel mellem de fattige og de rige. I sine eventyr er han mere blandt de fattige: med tiggersken i *Den lille pige med svovlstikkerne*, med vaskekonen i *Hun duede ikke*, håndværkerne, fiskere osv. (Nielsen 1963: 61), for Andersen vidste selv hvordan det er at være fattig.

Døden, som jeg nævnte tidligere, spiller en stor rolle i Andersens forfatterskab, selv i *Eventyr fortalte for børn*. I bogen *Forvandlingens pris H.C.Andersen og hans eventyr* skriver Mylius at døds emne, lidelse, alt det, hvad er uundgåeligt i de fattiges liv er overalt hos Andersen. Døden for Andersen er udgang på det fattige liv, fuld af lidelse (Mylius 2005: 310). Kofoed skriver at H.C. Andersen troede på det evige liv. Han mente at kun troen på det evige liv kan give livet mening for de fattige, syge, ulykkelige mennesker. Og hvis der er ingen håb for bedre liv, er tilværelsen meningsløs (Kofoed 1967: 57-58).

Grønbech siger at hvis man taler om døden, så skal man også se på livet i H.C.Andersens eventyr. I sine fortællinger afspejler Andersen sine tanker om livet. I nogle eventyr, som til eksempel *De vilde Svaner*, *Reisekammeraten* giver forfatteren trøsten til de fattige og ulykkelige: alt falder på plads, det godes sejr over det onde, de dydige menneske gås igennem mange forsøge, finder en lykke til sidst. Men der findes også disse eventyr der har et helt andet syn på livet, som *Historien om en moder*, der vil diskuteres senere (Grønbech 1979: 182-83).

2.3. Forklaring af analysemetoder

2.3.1. Tekstanalyse, analysemodellen af skønlitteratur

For den første analyse bruger jeg en generel analysemodel af skønlitteratur, hvor jeg sætter et fokus på holdninger, symboler og budskab.

Jeg bruger ikke nemlig analysemodellen til eventyr, fordi den ikke passer til det formål som jeg skal opnå - Andersens måde at beskrive døden og hans holdning over døden.

I sin artikel om analysen af skønlitteratur, nemlig om holdninger skriver Jørgensen, at ved holdning menes forfatterens syn på de bestemte temaer. Der findes flere muligheder at afsløre holdningen. For det første, gælder det forfatterkommentarer, hvorfra kan man læse en holdning. For det andet, kan man undersøge plus-ord og minus-ord i teksten. Den tredje mulighed er analysen af personer. Og den sidste mulighed er sammenhæng mellem ideologien/diskursen og holdning (Jørgensen 2005; Knudsen 2015: 7).

Til min analyse vil jeg bruge kun anden måde, dvs. plusord og minusord, fordi for det første, der findes næsten ingen forfatterkommentarer i Andersens eventyr, for han er meget neutralt i sin holdnings udtryk og som jeg har nævnt tidligere, er Andersen meget kræsen om eventyrets indhold i modsætning til romaner, hvor han ofte udtrykte sin personlige holdning. Og for det andet, de to andre metoder er ikke egnede til opgavens formål. Jeg vil fortsætte med forklaring af de minus- og plus-ord. På Dansksiderne står der at ”minus-ord er adjektiver, der giver en negativ beskrivelse af substantiv”, mens plus-ord omvendt ” adjektiver, der giver en positiv beskrivelse af et substantiv” (Dansksiderne.dk 2018). Selvom fokuserer jeg kun på de positive og negative adjektiver, er der ingen tvivl om at eventyret vil også indeholde neutrale adjektiver eller nul-ord. Derfor vil jeg også forklare dem. Der gives følgende forklaring af dette ord: ” nul-ord er neutrale adjektiver (tillægsord), der ikke farver substantivet negativt eller

positivt.” (DanskSiderne.dk 2018). At afgøre, hvilken fornemmelse formidler et bestemt ord, jge vil bygge kun på min personlig mening. Desuden vil jeg analysere hvilke symboler opstår da i forbindelsen med døden. Som Jørgensen skriver at “et symbol er et billede for noget andet”. Undersøgelsen af symboler kan give en helt anden tilgang til værkets forståelse (Jørgensen 2005; Knudsen 2015: 6).

Og det sidste punkt, som jeg tager fra analysemodellen er budskab. Under budskabet menes tekstens besked til læseren, dvs. hvad teksten siger til læseren. For at forstå budskab, ser man på tekstens tema eller flere temaer og på holdninger (*ibid.* 6). Holdninger er tæt forbundet med temaer, og deres sammenhæng vil give nogen nøgle til forståelse af hvilket budskab vil forfatteren formidle.

På grund af budskab er forbundet med temaet og temaet som jeg fokuserer mig på er døden, så vil jeg også analysere de steder hvor ord *dø* og dets afledte forekommer, det vil jeg gøre først for at få i gang med nemlig døds emne.

Sammenfattes de ovenstående, for at finde ud hvordan beskriver H.C.Andersen døden vil jeg: 1) analysere steder med ordet *dø* og dets afledte; 2) lægge mærke til hvilke adjektiver bruger Andersen i eventyret, minus- eller plus-ord, altså hvilke stemning de formidler; 3) undersøge hvilke symboler står der for døden og 4) analysere eventyrernes budskab ved at se på døds tema og de holdninger over døden.

2.3.2. Biografisk analyse, biografismen

Ifølge DDO ord “biografi” (bio- af græsk bios ‘liv’ og -grafi af græsk graphia, afledt af graphein ‘skrive’) betyder en systematisk skildring af en persons levnedsløb, som er skrevet af en anden person (DDO 2018).

Den biografiske læsning bliver udviklet i slutningen af 1800-tallet, som var en af de tilgange for at analysere og fortolke teksten. Forfatter og værk

udgør en helhed, dvs. de belyser hinanden. Biografisk metode tager til udgangspunkt forfatterens livsforløb, og forklarer forhold mellem forfatteren og hans liv (Langdahl, Olsen, Quist 2010: 148).

Med andre ord opfatter biografismen værket som en afspejling af forfatterens liv. Ved hjælp af denne analyse forsøger man at finde ud: hvorvidt passer de beskrevne hændelser i teksten til forfatterens eget liv, hvordan har forfatteren selv oplevet de emner, som opstår i teksten og hvad kunne have påvirket ham til at skrive teksten.

Før jeg begynder med analyse i afsnit 3 vil jeg give en kort opsummering af 4 eventyr med det formål at gøre analysen mere tydeligt. For at få videnskab om forfatterens liv vil jeg bruge sekundære materiale ligesom breve og dagbøger fra H.Brix bog "H.C.Andersen og hans Eventyr" og andre bearbejdnings af H.C.Andersens forskere, som jeg vil finde gennem opgaveskrivning.

Jeg vil sætte fokus på den tidsperiode, hvor ethvert eventyr var skrevet, nemlig 1843, 1846, 1848 og 1859, for et bestemt eventyr kunne være knyttet til en bestemt begivenhed, der opstod i forfatterens liv, hvilket inspirerede ham til at skrive værket. Dvs. jeg vil forsøge at finde ud af om der er nogen sammenhæng mellem det som H.C.Andersen har opfattet og det som han har skrevet efter. Jeg vil ikke se kun igennem de førnævnte perioder, men også det hele Andersens liv, hans barndom, ungdom og alderdom.

Desuden vil jeg finde ud ved brug af sekundær litteratur om Andersen selv sagde noget om døden.

3. Analyse

Min analyse er struktureret på følgende måde: efter beskrivelsen af ethvert eventyr bruger jeg den tekstanalytiske metode, hvor jeg er opmærksom på hvilke ord bruger Andersen for at beskrive døden, positive eller negative adjektiver (der hører til subjektiver), som giver mig nøgle til forståelse af Andersens holdning til døden. Jeg tager ikke op til overvejelsen alle de adjektiver som findes i eventyr, men jeg vælger de ord, der efter min mening formidler stemningen og giver nogle spændende tanker. Jeg analyserer hvilke stemning de kunne give, baseres på min egen mening. Desuden undersøger jeg i dette afsnit hvilke symboler fremviser døden. For ikke at miste forbindelsen mellem de allerede opnåede resultater efter tekstanalyse, der følger næste straks biografisk analyse, hvor jeg forklarer, med henvisning til de andre forskernes arbejde, hvordan Andersens liv kunne have påvirket hans opfattelse af døden. I afsnit 3.5. vil jeg sammenligne eventyrene med hjælp af de resultater som jeg har fået gennem analysedelen.

3.1. Engelen (1843)

Nu skal jeg analysere eventyrene. Det første eventyr som jeg tager til min analyse er ”Engelen”, som var udgivet i samlingen *Nye Eventyr*. Eventyret begynder med et godt barns død og da kommer englen til at hente barnet til himlen. Men før flyver de over alle de steder, som barnet elskede, og plukker blomstre at bringe dem op til Gud. Engelen bringer barnet til en gade, hvor alle ting var kastet ud, han viser en stor, vissen markblomst, som de tager med. Englen fortæller til barnet om en syg dreng, der gik på krykker og var sengeliggende. Den mest værdifuldt for ham var markblomsten. Der den lille døde, blev han til engelen. Til sidst forstår barnet at englen fortæller sin egen historie. De flyver til Himlen, hvor Gud

trykker den lille til sit hjerte og giver vinger. Han kysser blomsten og den får stemmen.

3.1.1. Tekstanalyse af "Engelen"

Til at begynde med vil jeg fokusere mig på ord *dø* og dets afledte.

Brugen af ord relateret til døden er forbundet med omtale af *det døde barn*, det faktum, at når et godt barn *dør*, tager Guds engel ham til himlen og da den syge dreng var ved at dø, vendte han sig mod den markblomst i *Døden*. For det andet, vil jeg lægge mærke til hvilke ord, nemlig adjektiver, minus- eller plus-ord bruger Andersen mest i det her eventyr. Allerede fra begyndelse fremstår der et plus-ord, dvs. et positivt adjektiv: et *godt* barn, den *gode* Gud, den *kærest* blomst, den *store* lyksalighed. Disse ord formidle en positiv stemning, man kan måske endda sige, en vis højtidelighed, de ord opstår når der er tale om døden. Men så opstår der et minus-ord, der giver lidt trist følelse: et *dødt* barn. Hvis man læser denne sted, hvor den ord fremstår kan man sige at det er dog neutralt, for Andersen konstaterer kun fakta, men der findes ingen medfølelse. Og da fortsætter Andersen at bruge positive adjektiver: *dejlige* blomster, et *slankt velsignet* rosentræ, hvor *slankt* er muligvis mere neutral. Samtidig fremkommer da et minus-adjektiv: en *ond* hånd, men så følger der positive ord: *store, udsprungne* knopper. Med det rosentræ afspejles der et dødsemne, blomsten som var fuldt af liv, hvis knoppene var halvt udsprungne, blev knækket af nogen ond hånd, så at *alle grenene hang visne ned rundt om*. Det rosentræ kan sammenlignes med menneskeliv, som også er fuld af styrke, men som til enhver tid kan døden "knække".

"Det *stakkels* træ!" – siger drengen trist og medfølelse, ved brug af minus-ord. I modsætning til det stakkels rosentræ opstår der de *rige pragt*blomster. Og så fremstår der den *foragtede* morgenfrue og den *vilde* stedmoderblomst, hvor adjektiv *foragtede*, man kan sige værdiløs, tilhører til minus-ord og hvor *vilde* er neutral. Da fremkommer ord *gamle* hattepulde, som kan

hverken være nul-ord, for nogen kan anse det som meget neutral, eller minus-ord, for det kan bringe lidt tristhed der man ser de unødvendige ting som blev smidt ud. Og i denne bunke af kasserede ting ligger en *vissen* markblomst. Muligvis ville Andersen her formidle ideen om menneskeliv, især menneskekrop. Der man dør, mister hans krop nogen værdi ligesom de kasserede ting. Derfor man skal mere bekymre sig over den indre, dvs. sjælen, men ikke den ydre – kødet.

Næste adjektiver giver forestilling af hvordan den syg dreng har boet: i den *snævre* gade, i den *lave* kælder, en *fattig*, *syg* dreng, den *lille* stue. De er minus-ord for der fortælles ikke om nogen positiv. Plus-ord *fine* fingre, *dejlige* forårsgrønne er meget positive, for de afspejler liv.

Lykkelig hånd, den *dejlige* utergård, *lille* skat er igen positive adjektiver, de viser hvor lykkelig blev den lille syg dreng der blomsten genoplivede igen. Hvem ved, måske den lille dreng ser i den vissne blomst sig selv og har en håb at han kan blive sund. Men da den syg dreng døde, var den *fattige*, *visne* markblomst kastet ud. De minus-ord giver en trist, sorgelig fornemmelse ligesom man har der han miste sine elsket.

I modsætning til den sorgelige følelse som er på jorden, afspejles der omvendt i himlen med lykkelig følelse ved brug af plus-ord: englens *dejlige glade* ansigt, det *gode*, *velsignende* barn.

Hvad kan man altså sige efter analysen om H.C.Andersens holdning til døden og hvordan beskriver han den?

Opsummeres, er antallet af positive og negative adjektiver næsten ens. Med andre ord beskriver Andersen hverken døden eller livet ved brug af både positive og negative ord.

Men der kan spores at dødsbeskrivelse på jorden og i himlen er anderledes. Hvis på jorden selv dødsøjeblikket beskrives meget objektivt og alvorlig, uden nogen medfølelse, så i himlen beskrives det smukt, henrykt og med en stor glæde.

Nævnedes den stakkels blomst, er det også værd at bemærke, at i det her eventyr døds emne er også forbundet med besjæling, hvor den visne markblomst har fået en stemme og så kan den synge sammen med de andre engle. I *Engelen* får en blomst stemme: «*Den gode Gud trykker alle Blomsterne til sit Hjerte, men den Blomst, som er ham kærest, giver han et Kys, og da faaer den Stemme og kan synge med i den store Lyksalighed!*» og et godt døde barn får vinger og bliver til engelen: “*Og Gud trykkede det døde Barn til sit Hjerte, og da fik det Vinger, som den anden Engel*”. Den fattige blomst kan sammenlignes med den sengeliggende barn, for begge to lider på jorden: blomsten, *der havde ligget vissen, henkastet i fejeskarnet, mellem flyttedagsskramleriet, i den snævre, mørke gade* og den *fattig, syg dreng, som fra ganske lille af havde altid været sengeliggende*. Alle disse lidelser er intet i forhold til det, der ventede på dem efter døden. Den lille syge drengens liv var fuld af lidelse, men så får han belønning i himlen - han er hos Gud, sygdommen forlod ham. Og den udkastede blomst, som var vissen på jorden, er den mest værdifuld i Guds øjne og derfor får den stemme.

Gennem hele fortælling bærer engelen drengen til himlen, dvs. engelen stiger hans sjæl op. Sjælens opstigning er knyttet til tro på Gud. Der er troen at hvis man er godt og ordentlig på jorden, så kan han vente lykkelig livet efter døden, i himlen, hvor han vil få en stor pris, som i *Engelen*, der et døende fattige barn får vingerne og bliver til englen og en blomster får en stemme og kan være hos Gud. Gud er mere opmærksomt til de fattige barn og blomster, Han kysser dem og giver den største pris.

I dette afsnit har min analyse vist, at livet efter døden i himlen fremvises smukt, der kan spores sammenligning mellem den jordiske og himmelske verden, hvis eksistens er typisk for kristendommens periode, dvs. kontrast mellem ulykkelige liv på jorden og glæden som venter efter døden i himlen. De, som er fattige og ulykkelige på jorden, ligesom den visne markblomst

og den syge dreng, vil finde glæden i himlen, hvor der er *Glæde og Lyksalighed* og hvor Gud vil belønne dem.

3.1.2. Biografisk analyse af "Engelen"

Ifølge H. Brix eventyret *Engelen* blev skrevet til ære for Jenny Lind, en svensk operasangerinde, som Andersen var forelsket i. Det bekræfter Brix med fragmenter fra almanakken og henvisning til selv eventyrs tekst. Fra almanakken kan vi læser ud om Andersens første møde med Jenny: "3 Sept. *Slet humeur. Middag hos Bournonville. Mademoiselle Lind fra Stockholm sjunget for mig*"; om hans forelskelse i hende: "10 Sept. ... *Om Aftenen med hende hos Bournonvilles; hendes og min Skaal drukket; forelsket*"; om hvordan han forsøger at få hendes opmærksomhed: "13 Sept. ... ; *hun fik en Bouquet og et Digt af mig*", "14 Sept. ... ; *hver dag hos hende; sendt hende mine Digte; ...*", om hvordan deres forhold ændres: "16 Sept. ... ; *Jenny og jeg fortrolige*", "17 Sept. ... *Om aftenen kom Jenny Lind. Jeg talte ikke nogen med hende. Jaloux på Gynther. Vi kørte i Omnibus, og jeg fulgte hende hjem*", "18 Sept. *Besøgt hende. Læst de Andres Digte, tænkt paa at frie ...*" og om Andersens kærlighedserklæring: "19 Sept. ... *Jeg elsker hende; ..., sagt Jenny Farvel, stukket brev til hende som hun maa forstaa. Jeg elsker*". Andersen blev ramt af Jennys stemme, han var ligesom forelsket i den, og som han sagde, Jenny sang med alt sit hjerte. Da skrev han i begyndelsen af eventyret *Den Blomst, der er Gud kærest, giver han et Kys, og da faar den Stemme og kan synge med i den store Lyksalighed*, tænkte forfatteren på den svenske sangerinde. Samtidig kunne Andersen henvise til sin egen "stemme", som *der havde været knyttet til så mange Forhåbninger, og hvis Tab nær havde knækket ham for Livstid* (Brix 1970: 140-42).

Jeg synes at med *stemme* mener Brix Andersens talent/inspiration til at skrive. Hans talent er hans *stemme*, hans selvudtryk, som forstærkes af den

inspiration han modtager fra alt omkring ham, og hvad der er vigtigt i tilfælde af eventyret *Engelen* – det er kærligheden som inspirerer ham. Det er denne ugensidige kærlighed, der kan påvirke hans sindstilstand, og så vil inspirationen forsvinde, og med den forfatterens stemme. Andersens kærlighed til den svenske sangerinde Jenny var afvist, hans håb for kærlighed var tabt. Så fremviser han i *Engelen* dette tab af håb for kærlighed som døden. Da kan man sige at døden fremvises i form af den mistede kærlighed.

Gennem min tekstanalyse har jeg fundet flere steder hvor forfatteren bruger besjælinger. Det bekræfter også Stefánsson i sin artikel *Besjæling i symbolleksion*. Han skriver at H. C. Andersen bruger besjæling i sine eventyr, hvor ikke-levende ting har menneskelige eller overnaturlige følelser og egenskaber (Stefánsson 2009).

Hvad gælder opstigning af drengens sjæl, så står der på SDU webside om de religiøse motiver i Andersens eventyr at sjælens opstigning til himlen eller sjælens himmelfærd efter døden er et centralt motiv i Andersens eventyr, der vises i andre H.C. Andersens værker, fx i “Den lille pige med svovlstikkerne”, “Nogle”, “Det døende barn” o.m.m. (SDU 2015).

3.2. Den lille Pige med Svovlstikkerne (1846)

Næste eventyr “Den lille Pige med Svovlstikkerne” var også udgivet i *Nye Eventyr*. Dette eventyr handler om en lille pige. En kold nytårsaften forsøger pigen at sælge svovlstikkerne på gaden for at tjene penge. Hvis hun gjorde det ikke, vil hendes far slå hende. Det meste af fortællingen foregår på et hjørnet af gade. Pigen fryser sig, derfor må hun tænde en af svovlstikkerne for at holde varm. I lyset fra svovlstikkerne ser hun forskellige drømme: et smukt juletræ, en festmiddag med lækker mad. Pigen drømmer om varme, mad, jul og kærlighed. Hun ser også et stjernesud og husker på sin afdøde bedstemor, den eneste der nogensinde har været god mod pigen, som havde

sagt «*naar en Stjerne falder, gaaer der en Sjæl op til Gud*». Barnet tænder den næste svovlstik og ser sin bedstemor. Hun tænder endnu en svovlstik for at se bedstemoderen længere. Pigen dør, og bedstemoderen tager hendes sjæl op til himlen. Den næste morgen finder folk det døde barn med et smil på ansigtet.

3.2.1. Tekstanalyse af "Den lille pige med svovlstikkerne"

Ord *dø* og dets afledte opstår 4 gange i eventyret. "*Hendes smaa Hænder vare næsten ganske **døde** af Kulde*", som indebærer hvor meget hun frøs fra kulden. Det er første gang i dette eventyr der forfatteren nævner døden, og så forstår man at kulden kan føre til pigens død. Og så efter "*Nu **dør** der Een!*" sagde den Lille, for gamle Mormoer, som var den eneste, der havde været god mod hende, men nu var **død**, havde sagt: *naar en Stjerne falder, gaaer der en Sjæl op til Gud.*"

Her pigens død er også forbundet med drømmen, som er stærkere end følelse af sult og kulde.

Andersen beskriver kun det som sker uden nogen personlig forhold til heltinden: pigen, som kan ikke sælge svovlstikkerne, grunden til at hun skal tigge, hendes forestillinger og døden til sidst. Der vises ikke forfatterens medfølelse til den lille, kun en gang nævnes hun som *den lille stakkel*, som er minus-ord, dvs. dette ord giver en trist følelse. På samme måde er der ingen sympati til den lille i slutningen af eventyr, der kun afspejles folkets tanker om pigens død (Grønbech 1979: 178): "*Hun har villet varme sig!*".

„Flyvning“ af pigens sjæl til himlen og hendes møde med sin bedstemor er skildret med stor begejstring og med en vis ærefrygt: *de fløj i glans og glæde, så højt, så højt; og der var ingen kulde, ingen hunger, ingen angst, - de var hos Gud!*

Især eventyrets slutning giver ingen trist følelse, men omvendt, der vises hvor lykkelig var den lille der hun døde. Disse ord mødes i slutningen af eventyr, der pigen går til himlen: *glans, lys, glæde, smuk, så højt, ingen kulde, ingen angst, hos Gud*, som fremvise den positiv stemning. Og med hvilken slående forskel er det beskrevet en piges død fra folkets synspunkt! *død, frosset ihjel, den sidste aften i det gamle år*. Folkets tanker er meget primitive, de bruger minusord som giver negativ følelse, de opfatter virkeligheden på denne måde som de ser den: *“Men i krogen ved huset sad i den kolde morgenstund den lille pige med røde kinder, med smil om munden - død, frosset ihjel”* i modsætning til den lille pige, som har en livlig fantasi.

Opfattelse af døden er tæt forbundet med menneskesjæl, men ikke med menneskekrop, hvilket indebærer forbindelsen med troen. Denne tro, ifølge hvilken man har et evigt liv efter døden - hvis man er syndfri,.

H.C.Andersen var selv troende, og tilhør til dette tro kan godt spores i mange forfatterens værk. Det var også en lykke for H.C.Andersen at dø. Før sine død, siger han *”Gid at jeg maatte naae den Lykke at døe, medens jeg har det saa velsignet godt!”* (Topsøe-Jensen 1955: 60).

3.2.2. Biografisk analyse af ”Den lille pige med svovlstikkerne”

”Den lille pige med svovlstikkerne” er en historie om H.C.Andersens moderens barndom (Brix 1970: 167). Med den lille pige beskrev H.C.Andersen sin mor Anne-Marie. Moren fortalte til Hans om sin barndom. Hendes familie var fattig, og hun skulle gøre tiggeri, som hun kunne ikke lide at gøre. Derfor sad hun under en bro i Odense. Hun var sulten og fryser, som også den pige fra ”Den lille Pige med svovlstikkerne”. Der Anne-Marie død i 1833, blev H.C.Andersen lykkelige over sin mor, fordi døden var den bedste for hende på denne tid. For den lille pige døden var også den bedste udfald (Brix 1970: 171). Dermed Andersen mener at døden er den eneste udgang for de fattige og ulykkelige. Som vi kan se i

eventyret er den lille ulykkelig, efter bedstemorens død, er der ingen i hendes liv, der er godt mod hende: faderen kan slå hende, selv drengen, som ser at pigen allerede ryster af kulde, tager hendes sidste sko, undtagen den afdøde bedstemor, som den lille ser i sine drømme. Mishandling af pigen er også forværret af familiens fattigdom, hun har næsten intet tøj på, *med bart hoved og nøgne fødder*. Hvilken skæbne kunne have forventet den lille pige, hvad kunne bringe det nye år? Selv den kommende aften ikke lover noget godt for pigen, faderen vil slå hende hvis hun ikke tjener noget, og hun vil stadig være sulten og føle kulde, fordi der er også koldt hjemme. Med andre ord vil ingenting ændres i pigens liv, i livet som er fuld af lidelse og armod. Det eneste der kunne redde hende er de drømme, som hun ser i lyset af de brændende svovlstikkerne: en jernkakkellovn, en gåsesteg på julebordet, smukt pyntet juletræ og elskede bedstemor - alt dette kunne hun se i de rige herrers vinduer og dette er hvad hvert fattige barn ønsker sig til nytårsaften. Men alle de drømme forsvinder der svovlstikkerne slukker. Der pigen ser sin bedstemor, så brænder hun alle svovlstikkerne, og intet andet længere kan redde hende fra kulden. Men hun ikke længere føler sig kold, hun er optaget af visionen af sin bedstemor, som er *så klar, så skinnende, så mild og velsignet*. Da den lille ser hvor lykkelig bedstemoren er, kunne hun forstå, at det var der ved siden af sin bedstemor, hun ville finde lykke og være fri for sult og kulde. Hun ønsker ikke at miste den sidste tråd af håb om at redde sig fra lidelse. Hun vil dø for at være sammen med sin bedstemor. Hos Gud i himlen er *der ingen kulde, ingen hunger, ingen angst* - alt der plagede hende på jorden. Sådan finder den lille fattige pige glæden der hun døde.

Eventyret blev skrevet takket være en almanakkens udgiverens anmodning. Andersen har fået tre illustrationer og han blev bedt om at skrive en tekst til en af dem. Denne illustration som Andersen har valgt var Lyndbys gravering. "Den lille pige med svovlstikkerne" kunne være en almindelig

følelsesmæssig historie hvis den ikke var skrevet så ekstraordinært og nøjagtigt (Grønbech 1979: 178).

3.3. Historien om en moder (1848)

”Historien om en Moder” kom ud ligesom de to første i hæftet *Nye Eventyr*. Historien fortæller om en moder, hvis barn blev taget af Døden, som kom til moderens hus. Moderen ønsker at indhente Døden, så hun er tvunget til at overholde anmodninger fra mytiske skabninger, ellers vil de ikke fortælle hende, i hvilken vej har Døden forsvundet. Natten beder hende at synge alle de sanger som hun har sunget til sit barn og det opfylder moderen. En tornebusk ønsker at moderen varmer ham op ved hendes hjerte, som hun også gør. For at komme til den anden side af søen til drivhuset, Dødens hjem, hvor hun passer på blomster og træer, må hun græde øjnene ud i søen, som gør hende blind. For at vide vejen til drivhuset, giver hun sit smukke sorte hår til den gamle kone og i stedet får hun den gamles hvide hår. I drivhuset forsøger moderen at finde sit barn blandt det store antal af alle slags planter, for hver plante er noget menneskeliv og har et navn. Morgenkender sit barn på en lille blå krokus. Efter den gamle konens formaning rører moderen ikke blomsten, for ifølge den gamle er Døden ansvarlig for enhver blomst for Gud. Da Døden kom, ville hun at tage den lille krokus, men moderen beskytter sit barn. I fortvivlelsen truer hun med at rive de to andre smukke blomster, men døden beder om at ikke gøre en anden mor ulykkelig. For at bevise hvilket liv forventer de to blomster, giver døden til moderen hendes øjne tilbage. Sådan ser moderen velsignelse og lyksalighed for den første blomst og sorg og ulykke for den anden. Moderen får at vide at en af de skæbner hun så, afspejler hendes barns fremtid, men hvilken præcis siger Døden ikke. På grund af uvidenhed, hvad slags liv venter hendes barn, beder den ulykkelige moder Døden at tage hendes barn til den Guds Rige. I slutningen af eventyr går Døden med moderens barn ind i det ukendte land.

3.3.1. Tekstanalyse af "Historien om en Moder"

I eventyret fremstår Døden som et mytologisk væsen, natten, tornebusken og søen er personificeret, og handlingen er fuld af fantasi. "*Hvor kunne du komme hurtigere end jeg?*" - spørger Døden, og da svarer moderen: "*Jeg er en moder,*" sagde hun. Moderens kærlighed har utrolig magt, den overvinder tid og rum hurtigere end selv døden.

Her fremstilles døden som "en fattig, gammel mand". Ifølge DDO døden som en årsag til livs ophør personificeres med "skikkelse af en gammel mand eller et skelet der er klædt i sort, og som bærer en le" og som har navn Døden.

Bortset fra døden afsløres i eventyret *Historien om en Moder* sådanne emner som livs grusomhed og moderens kærlighed til sit barn.

Hendes ofre fører kun til forståelsen for at hvis døden ikke tog barnet, ville hans liv være meget værre (Grønbech 1979: 183).

I *Historien om en Moder* er døden vist som en klog og bare væsen, der giver tilbage til mor det, hvad hun ofrede for sit barn - øjne, hår. Døden ønsker at redde barnet fra denne sorg, der kunne muligvis have ventet ham, hvis han stadig var i live. Nogle gange er døden en frelse fra livet, som er forberedt på et menneske. Mennesket er uvidende om, at døden har frelst ham fra lidelse, og derfor er ikke i stand til at sætte pris på hele dødens visdom.

Ord dø og dets afledte opstår i eventyret 28 gange, fordi det er Døden som en af karaktererne i fortællingen. Den dystre stemning er også formidlet af stor antal af ord. De ord er f.eks. *sorte klæder* (som Natten har på sig), *sorte krebs*, som klemte de halvsyge vandplanter, og tog al levende kraft fra dem, ligesom Døden som er nogen gang nådesløs, og som kan tage alt som man har.

I centrum af eventyr der ikke står det døde barn, men nemlig moderen, som har mistet ham. Og gennem eventyr afspejles kun moderens følelser og tilstand og de er givet med minusord: *den stakkels moder, en bedrøvet moders hjerte, den bedrøvede moder, den forgrædte moder, den blinde moder* osv. Sådant sympatiserer læseren med denne moder, men ikke med barnen.

Alle personer som moderen møder på jagt efter Døden og de ofre som hun giver symboliserer alt det som døden medbringer. Natten er lige så mørk som døden. Sangene kunne godt være sangene af sorg som moderen synger med smerte i hjertet. Tornebusken afspejler denne uudholdelig smerte, som Døden fremfører til dem som mistede sine elskede: *tornene gik lige ind i hendes kød, og hendes blod flød i store dråber*. Det hvide hår, moderen har fået i bytte for hendes smukke sorte hår personificerer sorgen, som døden bringer til hjertet. Søen er symbol for alle de tårer, som moderen græd, sørgede over tabet. Moderens kærlighed til sit barn, for hvem hun ofrer alt, er den mest værdifulde ting i verden ligesom de kostbare perler.

3.3.2. Biografisk analyse af "Historien om en Moder"

Til mange af eventyr fik H.C.Andersen inspirationen fra det som omgiver ham, f.eks. idéen til Historien om en Moder kom til Andersen på gaden. Hvis han endelig fandt inspirationen, så skrev han meget og med en stor success. På trods af at Andersen var meget opmærksom på detaljerne, næsten alle af hans eventyr er skrevet i kort tid (Grønbech 1979: 123-25).

Ifølge Jacob Bøggild Andersens historie om en moder er et svar til Søren Kierkegaards *Frygt og Bæven*, som er "historien om en fader" (Bach-Nielsen; Ottensen 2004: 180).

Andersen foretrækker at give en "lykkelig" endelse for sine historienes helter, dvs. han "dræber" dem, giver dem en mulighed for at dø. Men ikke

altid det endelige resultat falder sammen med den oprindelig forfatterens idé, som det var f.eks. med *Historien om en Moder*. Erling Nielsen giver som eksempel et manuskript af dette eventyr, som oprindeligt ifølge forfatterens ide, skulle have en god afslutning: "*og Døde var ikke i Stuen. Moderen foldede sine Hænder, tænkte paa Dødens Huus, paa Barnets Fremtid og sagde igjen: 'Guds Villie skje'*". Men i stedet for lykkelig slutning afslutter Andersen historien med barnets død: "*Og Døden gik med hendes Barn ind i det ubekjendte Land*" (E. Nielsen 1963: 92).

3.4. Barnet i Graven (1859)

3.4.1. Tekstanalyse af "Barnet i Graven"

Fra de første sætninger kan man følge den trist og sørgelig stemning, som døden bærer til den afdøde barns hus. "*Der var Sorg i Huset, der var Sorg i Hjerterne, det yngste Barn, en firaars Dreng, den eneste Søn, Forældrenes Glæde og Fremtids Haab, var død*".

Mørk, evig, skikkelse, graven, sorg – alle de ord står som symbol for døden. Og igen døden beskrives her meget smukt: "*Saa deiligt er der ikke oppe paa Jorden! seer Du, Moder! seer Du dem Allesammen! det er Lyksalighed!*"

Men hvis man se med *jordiske* øjne, som moderen, vil hun ikke se alle den glæde, som barnet ser. Men *Moderen saae Intet, der hvor Barnet pegede, Intet, uden den sorte Nat*.

3.4.2. Biografisk analyse af "Barnet i Graven"

I sin bog "*Det evigt menneskelige: H.C. Andersens eventyr læst af Birthe Rønn Hornbech*" Hornbech skriver om Andersens syn på de eventyr som han har skrevet, nemlig "*Historien om en Moder*" og "*Barnet i Graven*". Selvom eventyrene synes at have en tragisk slut, glæder sig Andersen over det at de eventyr kan give trøst og styrke til de møder, som har mistet deres

barn og kan ikke forenes med døden. I *Barnet i Graven* viser forfatteren et ualmindeligt syn på sorgen. Her ser vi en moder, som *sank i Fortvivlelsens bundløse Intet*, hun er *overvældet af den store Sorg*. Hun er så travlt med hendes sorg, at hun helt glemmer de to andre døtre og sin mand (Hornbech 2014).

3.5. Opsummering

I de to første eventyr *Engelen* og *Den lille Pige med Svovlstikkerne* fremvises døden med et smukt syn. ”Den lille pige...” var skrevet tre år efter *Engelen* (1843-1846), denne lille forskel i tidsintervallet kan forklare, hvorfor disse to fortællinger er så ens. Ved lighed, mener jeg den smukke beskrivelse af døden: i *Den lille pige...*: “*Mormor havde aldrig før været så smuk, så stor; hun løftede den lille pige op på sin arm, og de fløj i glans og glæde, så højt, så højt; og der var ingen kulde, ingen hunger, ingen angst, - de var hos Gud!*”; og i *Engelen*: “*og Gud trykkede det døde barn til sit hjerte, og da fik det vinger, som den anden engel og fløj hånd i hånd med ham; ... Og alle sang de, små og store, det gode, velsignede barn, og den fattige markblomst*”. Det faktum, at børn bliver taget ved hånden, giver efter min mening både pigen og drengen den tillid, at nu bliver de taget hånd om, at nu er de i trygge hænder, beskyttet af Gud, beskyttet mod alle de lidelser de måtte udholde i sit liv - sygdom, fattigdom, sult o.m.a. iboende det fattige liv.

Hvad der er også fælles for tre eventyr (*Engelen*, *Barnet i graven* og *Historien om en moder*) er dødens forbindelse med nat. Jeg synes at forfatteren placerer ankomsten af døden nemlig i nattens tid fordi natten ofte symboliserer døden, for den er også *mørk*. Men hvis i *Barnet i graven* styrker ord *nat* den mørke, uhyggelige stemning: “*Nat, Dødens Nat*”, så i *Engelen* er det tværtimod formidler fred og ro: “*Det var nat, det var ganske*

stille”, i *Historien om en moder* de to nattens funktioner kombineres: natten beskrives som “*konen i de sorte klæder*” og at den “*sad stum og stille*”.

Både i *Historien om en Moder* og i *Den lille Pige med Svovlstikkerne* for at formidle en følelse af døden bruger Andersen ord *kulde*, *kold*, samt begge handlingerne foregår i vinteren: *kold vinter*.

I *Historien om en Moder* fremstår der *Natten*, som yderligere styrker følelsen af spænding i fortællingen.

I *Historien om en Moder* ånden er stærkere end kroppen (Grønbech 1979: 183), ligesom i *Den lille Pige med Svovlstikkerne* hvor fantasien er stærkere end følelse af sult og kulde, dvs. hendes indre verden er stærkere end hendes krop. Her finder vi en parallel mellem fantasien og ånd, som er gensidigt udtrykt i hinanden.

I H.C.Andersens eventyr, både i *Den lille pige med svovlstikkerne*, *Barnet i graven* og i *Engelen* livet og døden er tæt forbundet med to verdener - den jordiske og den himmelske, hvor der stærkt udtrykkes hvor lykkelige bliver de afdøde i himlen, og hvilket ulykkeligt liv har de på jorden.

Væsener i Andersens eventyr kan personificere de følelser, der er forbundet med døden, som i historien om moderen.

I to eventyr bruger Andersen blomsten som synes at være et symbol for livet *min Blomst kjender jeg nok!* - siger englen, og moderen *imellem Millioner kjendte hun sit Barns*. Ligesom en blomst, visner livet under dødens åg. Selv den markblomst symboliserer livet for den lille dreng: “*Og blomsten var plantet med en lykkelig hånd, den voksede, skød nye skud og bar hvert år sine blomster*”. Den blomst var næsten den eneste ting, som gør drengen glad: *blomsten selv voksede ind i hans drømme, thi for ham blomstrede den, udsprede sin duft og glædede øjet*. Ved dødens tærskel vender drengen sine øjne mod blomsten, som var mest værdifuldt for ham, *hans lille skat på denne jord*; med andre ord sagde han farvel til livet.

I både *Barnet i graven* og *Historien om en moder* vises Døden som en gammel mand klædt i sort, Døden fremstilles som mennesket.

4. Diskussion

Hvorfor vælger de helte fra de ovenfor analyserede eventyr døden og hvorfor er der nemlig barn, som dør i Andersens eventyr?

Der kan antages hvilket liv venter pigen i *Den lille pige med svovlstikkerne* på jorden, eller i det mindste hvad der venter hende senere i aften, hvis hun vender hjem. Det ved den lille også og derfor foretrækker hun døden til livet, hun beder sin mormor at tage hende til himlen: *"Oh tag mig med!"*. Hvad angår moderen i *Historien om en moder* allerede i begyndelsen af eventyr ser vi, at moderen ved, at det er Gud, som er ansvarlig for død og liv: *"Tror du ikke nok at jeg beholder ham?" "Vorherre vil ikke tage ham fra mig!"*. På trods af denne viden forsøger hun stadig at indhente døden og at få sit barn tilbage. Der Døden viser de to blomsternes fremtid og sagde at en af dens blomstens liv ligner moderens barns fremtid, moderen ikke kan være sikkert på hvilken slags liv, lykkelig eller omvendt ulykkelig, er forberedt til hendes barn. Så beder hun Døden at tage hendes barn til det ubekendte land og så råber hun til Gud: *"Hør mig ikke, hvor jeg beder imod din vilje, som er den bedste! hør mig ikke! hør mig ikke!"*. Moderen forsoner med Guds vilje og indser, at alt det, der gøres ved Guds vilje, fører til et bedre resultat. Sådan vælger hun død i stedet for liv for sit barn, og da dør barnet.

Det samme gælder *Barnet i graven*, hvor barnet siger til moderen at han er meget lykkelig i himlen, men *saa deiligt er der ikke oppe paa Jorden*. Han var syg og ulykkelig på jorden, derfor han kan godt lide at være nu i himlen hos Gud og de andre lykkelige børn.

I alle tre eventyr kan man spore tanken om, at alt er forbundet med Guds vilje. Til *Barnet i graven*'s slut indser moderen at *"Guds Villie er altid den*

bedste!". Det samme forstår moderen fra *Historien om en moder*: "*din vilje, som er den bedste!*".

Andersen mente at Gud fører alt til det bedste, og det mest oplagte eksempel er forfatterens liv. Født i en fattig familie, modtog han berømmelse, ikke så meget forbundet med rigdom og magt, men berømmelsen som forfatter, og nemlig det gav hans liv mening (E. Nielsen 1963: 43).

Men der kan spores at dødsbeskrivelse på jorden og i himlen er anderledes. Hvis på jorden dødsøjeblikket beskrives meget bogstaveligt, ligesom folk opfatter den som i *Den lille pige*, så er det på himlen meget smukt og henrykt.

Jeg synes at H.C.Andersen bruger nemlig børn i sine eventyr for at vise hvor grusomt kan døden være. Børnene har jo et helt liv foran, derfor dødens indgreb synes at være uretfærdig.

5. Perspektivering

Eventyret "Drengen til juletræ"² af Fjodor M. Dostojevskij ligner meget H.C.Andersens "Den lille pige med svovlstikkerne". Derfor kunne det være spændende at sammenligne de to eventyr.

Der kan også analyseres hvilket syn på døden har H.C.Andersen i sine andre værker: skuespiller, romaner, rejseskildringer, brev og digte, som fx "Det døende Barn" og "Dødsøjeblikket". Så man kan se der er alt for mange muligheder, som kan tages i betragtning for yderligere udvikling af analysen.

Desuden kan mit arbejde bruges som yderligere materiale til en dybere stilistisk analyse. Der kan analyseres brug af sproglige figurer, til eksempel gentagelser, som kan hverken styrke virkning eller omvendt svække den.

² rus. "Mal'chik u Hrista na yelke"

Analysen kan gøres med hjælp af anaforer og epiforer, eller af modsætninger (liv-død, barn-voksen osv) (Bruun, Christensen 2014).

Det som kan også forestille interesse for fremtidige analyse er sammenligning af Astrid Lindgrens værk, som f.eks. en eventyrsamling "Sunnanäng", en fortælling "Spelar min lind sjunger min näktergal", og en novell "I Skymningslandet" med H.C.Andersens eventyr eller andre værk hvor døden forekommer (Grum-Schwensen).

Konklusion

I alle eventyrene fremvises de fattiges dødsøjeblik, hvis sjæl gå op til himlen, med et smukt syn, mens på jorden dødsøjeblikket beskrives meget bogstaveligt.

I tre eventyr symbolen for livet og døden er blomst.

I alle tre eventyr kan man spore tanken om, at alt er forbundet med Guds vilje.

Symbolene for døden er en gammel mand klædt i sort, sorg, grav, blomst oma.

Livet og døden er tæt forbundet med to verdener - den jordiske og den himmelske, hvor der stærkt udtrykkes hvor lykkelige bliver de afdøde i himlen, og hvilket ulykkeligt liv har de på jorden.

For at formidle en følelse af døden bruger Andersen ord *kulde*, *kold*.

Resümee

Surm H.C.Anderseni muinasjuttudes.

Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool humanitaarteaduste ja kunstide valdkond, maailma keelte ja kultuuride kolledž, skandinavistika osakond, Tartu 2018. Autor Viktoria Kolessova, juhendaja Nicholas Hedegaard Mikkelsen. 40 lk.

Käesoleva bakalaureusetöö teemaks on „Surm H.C.Anderseni muinasjuttudes”. Eesmärk on selgitada välja milline surma vaade on väljendatud H.C.Anderseni muinasjuttudes ja kuidas ta kirjeldab surma. Kuna üks H.C.Anderseni loomingu põhiteemasid on surm, siis võtan ma selle teema analüüsiks. Ma arvan, et selline nähtus nagu surm mängib autori teostes suurt rolli ja seetõttu leian, et minu töö on akadeemilise seisukohalt huvitav ja võiks olla hea alus H.C.Anderseni loomingu edasiseks analüüsiks.

Teoreetilises osas selgitatakse kaks meetodeid, tekstianalüüsi ja biograafilist analüüsi, mille abil saavutatakse analüüsi eesmärki.

Analüüsi osas kirjeldan ma lühidalt 4 muinasjuttu, kus esineb surma teema: ”Engelen”, ”Den lille Pige med Svovlstikkerne”, ”Historien om en Moder” ja ”Barnet i Graven”. Kasutades analüüsimeetodeid uurin ma kuidas on kirjeldatud surm ja milline on Anderseni surma vaade.

Diskussiooni osas arutatakse üle seda mis on saadud analüüsi jooksul.

Viimases osas teen ma lühidalt kokkuvõtet.

Litteratur

Andersen, Lotte Thyrring 2015. Hans Christian Andersen, 1805-1875. Danmarkshistorien.dk. Ledig <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/hans-christian-andersen-1805-1875/> (28.04.2018).

Bach-Nielsen, Carsten; Ottensen Doris 2004. *Andersen & Gud. Teologiske læsninger i H.C.Andersens forfatterskab*. København: Forlaget ANIS.

Brix, Hans. *H.C.Andersen og hans Eventyr*. 2. udgave, 1970. Haslev: Nordisk Bogproduktion.

Braude, L.J. 1971. *Hans Christian Andersen. Forfatterens biografi*. Leningrad: Prosveshcheniye.

(Braude, L.J. 1971. *Hans Kristian Andersen. Biografiya pisatelya*. Leningrad: Prosveshcheniye)

Dansksiderne.dk. Forlaget Dansksiden.dk og Forfatterne. 2018. Ledig <https://dansksiderne.dk/index.php?id=5826> (20.05.2018)

Den Danske Ordbog. Eventyr. Ledig <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=eventyr> (15.03.2017).

Den Danske Ordbog. Biografi. Ledig <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=biografi>, http://ordnet.dk/ddo/ordbog?entry_id=11018451&def_id=21028300&query=biografi (01.05.2018).

Den Danske Ordbog. Død. Ledig <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=d%C3%B8d> (11.05.2018).

Ole Henrik Einicke: almanak i *Den Store Danske*, Gyldendal. Hentet 12. maj 2018 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=36240>

Grum-Schwensen, Ane. H.C. Andersen og Astrid Lindgren. Ledig <http://museum.odense.dk/viden/hc-andersen/publikationer/hca-og-astrid-lindgren-> (18.05.2018).

Grønbech, Bo. 1979. *Hans Kristian Andersen: zhizn', tvorchestvo, lichnost'*, oversættet af M.S.Nikolayeva, Moskva: Progress.

(Grønbech, Bo. 1971. *Hans Christian Andersen: levnedsløb, digtning og personlighed*. Kbh: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck)

Hornbech, Birthe Rønn 2014. *Det evigt menneskelige: H.C. Andersens eventyr læst af Birthe Rønn Hornbech*. Gyldendal.

Bruun, Birgit Martha; Christensen, Nanna 2014. *Gentagelses- og modsætningsfigurer*. VUC Aarhus. Dansksiderne.dk. Ledig <https://dansksiderne.dk/index.php?id=3149#c15187> (18.05.2018).

Kofoed, Niels. 1967. *Studier i H.C.Andersens fortællekunst*, København: Munksgaard.

Langdahl, Berit Riis; Olsen Mimi; Quist, Pia. 1. udgave, 2010. *Krydsfelt - grundbog i dansk*. København: Gyldendal A/S.

Mortensen, Klaus Peter 2001, opdateret af cand. theol. Charlotte Hitzner, 2017. *H. C. Andersen*. Forfatterweb, Bibliotek og Undervisning. Ledig <https://forfatterweb.dk/oversigt/andersen-h-c> (25.01.2017).

Johan de Mylius: *H.C. Andersen i Den Store Danske*, Gyldendal. Hentet 15. marts 2017 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=37638>

Mylius, Johan de. *H.C.Andersen*. Forfatterportræt. Arkiv for Dansk Litteratur. Ledig http://adl.dk/solr_documents/hca-p (01.05.2018).

Jørgensen, Flemming Wazar 2005. Redigeret af Jørn Ingemann Knudsen, 2015. *Analyse af skønlitteratur*. Forfatteren og Dansksiderne.dk. Ledig https://dansksiderne.dk/fileadmin/user_upload/filarkiv/dansksiderne/pdf-filer/analyse-af-skoenlitteratur_flemming-wazar-joergensen_200.pdf (20.05.2018).

Mylius, Johan de 2005. *Forvandlingens pris. H.C.Andersen og hans eventyr*. København: Høst & Søn.

Nielsen, Erling, 1963. *H.C.Andersen*, København: Gyldendal.

Nudansk ordbog. 1979. 2. bind, Copenhagen: Politikens forlag.

John Pedersen: *Algirdas Julien Greimas* i Den Store Danske, Gyldendal.

Hentet 1. maj 2018 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=85804>

Finn Stefánsson: *besjæling* i Symbolleksikon, 2009, Gyldendal. Hentet 25.

januar 2017 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=425708>

Syddansk Universitets side om H.C. Andersen. 2015.

<http://andersen.sdu.dk/forskning/motiver/vismotiv.html?id=17> (25.01.2017)

Topsøe-Jensen, Helge. 1955. *H.C.Andersen i livets aldre*. København:

G.E.C. Gads forlag.

**Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele
kättesaadavaks
tegemiseks**

Mina, **Viktoria Kolessova**,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Døden i H.C.Andersens eventyr, mille juhendaja on Nicholas Hedegaard
Mikkelsen

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise
eesmärgil,

sealhulgas digitaalarhiivi Dspace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse
kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna
kaudu,

sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse
tähtaja

lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute
intellektuaalomandi ega

isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **11.05.2018**

Viktoria Kolessova